

Náray-Szabó Márton
Francia–magyar beszédfordulatok. 1200 kifejezés a mindennapi társalgás nyelvéből (Tournues franco-hongroises. 1200 expressions de la conversation quotidienne)

Budapest: Tinta Könyvkiadó,
 2009. 231 p.

A *Francia–magyar beszédfordulatok* szerzője, Náray-Szabó Márton a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Francia Tanszékének tanára. Művében arra törekszik, hogy összegyűjtse és rendszerezze egy speciális frazeológiai egység, a szituációs klisék (vagy ahogy a szerző nevezi: beszédfordulatok) csoportját. Könyve nem teljesen előzmény nélküli: szintén a francia frazeológiát kutatja Fónagy Iván *Situation et signification* (1982) című könyve és Bárdosi Vilmos *Francia–magyar szólásszótára* (1997) is. Azonban míg az előző inkább elméleti jellegű és teljesen francia nyelvű (magyar megfelelőket csak elvéve találunk), az utóbbi nem fektet hangsúlyt a szituációs klisékre. Bátran mondhatjuk tehát, hogy Náray-Szabó Márton könyve egyedi a maga nemében és újdonság a szótárpiacon.

A szerző az előszóban meghatározza, hogy mit is ért pontosan beszédfordulaton: „a beszédaktusoknak azon megnyilvánulásait, amelyek többé-kevésbé rögzült (idiomatikus) formában használatosak” – jelen esetben a francia nyelvben. Ide sorolja a helyzetmondásokat (pl. *Tu parles ! – Ugyan!*), a helyzetmondat értékű szólásmondásokat (pl. *Les carottes sont cuites ! – Ez el lett szúrva!*), a helyzetmondat értékű szintagmákat (pl. *A d’autres ! – Ezt másnak meséld!*), a helyzetmondat értékű mondathatározókat (pl. *A vrai dire... – Az igazat megvallva...*) és az indulatszónak megfelelőzhetők szólásmondásokat (pl. *Que diable ! – Az ördögbe is!*), viszont nem vizsgálja az idiómákat és a leíró jellegű szólásokat.

A használati útmutató megismertet a könyv struktúrájával: a szerző hat tematikus csoportba sorolja a beszédfordulatókat, melyek

lehetnek értékelő, egyetértést vagy tagadást kifejező, szándékkifejező, érzelmkifejező, áttételesen szándékkifejező és beszédszervező jellegű fordulatók. Ezek a csoportok alfejezetekre bomlanak, amelyek még további, finomabb kategóriákra tagolódnak.

Maguk a címszavak jól áttekinthetőek és több lényeges információt is magukban hordoznak: a címszó után található egy általános jelentésleírás, amely bekegorgorizálja az adott beszédfordulatót (pl. Visszautasítás; Ígéret); ezt követheti a stílusszint megadása (pl. argotikus, vulgáris), majd a magyar megfelelő, amely legtöbbször két, három vagy több hasonló jelentésű variánsból is áll. A szócikket minden esetben egy-egy példa zárja, melyek kivétel nélkül fiatalosak, életszerűek és nem riadnak vissza a vulgáris vagy szlenges használatától sem. A címszavakkal kapcsolatban az egyetlen hiányosság, amit felróhatunk a szerzőnek, hogy a helyzetmondat értékű szólásmondatok eredetére nem derít fényt, és így ezek rejtve maradnak a használó előtt. Olyan címszavakra gondolunk, mint például a már említett *Les carottes sont cuites !*, vagy *Avec des si, on mettrait Paris en bouteille !*.

A könyv nem titkolt célja, hogy a mindennapi társalgás szintjén gazdagítsa a használó szókincsét, hogy „beszéde ne papírízű legyen, hanem természetesnek hasson” – legyen bár szó kezdő nyelvtanulóról vagy hivatásos fordítóról. Ezt a didaktikus célt szolgálja a mű végén található francia kifejezés-mutató is, ami azonban a tanulás szempontjából nem a leghatékonyabb megoldás. A nyelvtanuló dolgának megkönnyítésére célszerű lett volna egy magyar kifejezés-mutatót is beilleszteni az előbb említett francia után (amit Bárdosi Vilmos *Francia–magyar szólásszótára* már megtett), már csak azért is, mert a szószedet így csak a dekódoló, vagyis a passzív irányban működik. Bár a magyar–francia irányú keresést nagyban megkönnyíti a részletes és többszintű tematikus csoportosítás, egy olyan szószedet, amely magát nyíltan szótárnak nevezi, és amely az autentikus francia beszéd elsajátítását tűzi ki célul, nem mellőzheti a

kódoló funkciót, azaz az aktív irányba történő utalást sem.

Náray-Szabó kifejezéstára a francia beszédfordulatoknak csak egy kis részét, mondhatni töredékét veszi számba. Azonban azt is be kell látnunk, hogy a szerző igencsak nehéz feladatra vállalkozott: a francia nyelv (de tulajdonképpen minden nyelv) egyik legdinamikusabban változó frazeológiai egységét, a mindennapos kommunikáció szituációs kliséit veszi górcső alá. Csak helyeselni tudjuk tehát a francia beszédfordulatok repertoárjának állományba vételére irányuló szándékát, amelyre eddig még nem adódott példa a magyar szótárírás történelme során.

A már említett hiányosságok ellenére, melyek kiküszöbölése csak a szótár előnyére válhat, a *Francia–magyar beszédfordulatok* hasznos kézikönyv az igényes, életszerű nyelvhasználatra törekvő tanuló számára, és egyben kitűnő alapot biztosít egy reménybeli bővített kiadáshoz.

Lipták-Pikó Judit

Zágorec-Csuka Judit

A családom anyanyelve a muravidéki magyarok identitása tükrében

(The language of my family in the mirror of identity of Hungarians in Mura-region)

Pilisvörösvár: Muravidéki Magyar Baráti Kör Kulturális Egyesülete, 2008. 104 p.

A szerző költőként már több magyar és szlovén nyelvű verseskötvet alkotója. Képzőművészeti életmű-kötet, Zrínyi-tanulmány, a Muravidék és a Rábavidék kortárs szlovén irodalmi alkotásainak magyarra való átültetése, valamint az általa alapított és társ-szerkesztett *Lindua* című folyóirat füződik a nevéhez. Doktori disszertációját a szlovéniai magyar könyvkiadás, sajtó és könyvtárügy történetéről írta (2004).

A jelen tanulmánykötet, melyet nagypapjának, Csuka Józsefnek ajánlott, 2008 tavaszán látott napvilágot. A munka eredetileg a volt Magyar Kulturális Örökség Minisztériumának anyanyelvi pályázatára készült, és díjnyertes pályamű lett.

A szerző átfogó képet nyújt a muravidéki magyarság kétnyelvűségéről, a kisebbségi létről és az identitás kérdéséről.

A kötet két nagy részre tagolható, melyeket az egyes fejezetek még kisebb egységekre bontanak. Az első rész, *A családom anyanyelve* az anyanyelv, a keveréknyelvűség és a kétnyelvűség kérdéskörével foglalkozik, míg a második rész az identitás fogalma köré építkezik.

Az első részben Zágorec-Csuka Judit a családjá – az előző két nemzedék, önmaga, testvére és gyermekei – anyanyelvének, nyelvhasználatának jellegzetességeit tárja elének a nyelvészeti szakszókincs biztos kezelésével. Ennek kapcsán ismerteti meg az olvasóval a muravidéki magyar nyelvjárás általános jellemzőit, hangtani és alaktani sajátosságait. A dialektológia a muravidéki magyar tájnyelvet a hetesi és az őrségi nyelvjárások nyúlványának tekinti, de két vonatkozásban különbözik az anyaországitól: egyrészt archaikusabb, másrészt erősen kontaktusos, tele van szlovénizmusokkal.

A fonémarendszerre a rövid tendencia jellemző: (1) a hosszú magánhangzók szó belsőjében és szóvégi helyzetben is megrövidülnek; (2) a mássalhangzók esetében ez egyrészt a hosszú mássalhangzók rövid ejtésében, másrészt a ly-l változásban, vagy a szóeleji, szóbelsei és a szóvégi helyzetben való elhagyásában nyilvánul meg. Az alaktani rendszerben a ragok, a főnévi igenevek és az ikes igék ragozásában mutatkoznak különbségek.

Az első rész második fejezetében a szerző saját irodalmi nyelvét mutatja be a *Viharverten* című 1997-es és a *Kiűzve az Édenből* című 2003-as kötet recenziói alapján. Verseit a műfajhatárok átlépése és az E/2 önmegszólítás jellemzi. A tartalmat illetőleg verseiben állandóan jelen van egy kettősség: a szülő-